

**O'ZBEK FOLKLORINING ZAMONAVIY O'ZBEK ADABIYOTIDAGI
AHAMIYATI (2016-YIL MISOLIDA)**

Maxmudova Feruza Muhammad qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti magistratura bosqichi talabasi

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi o'zbek folklorining zamonaviy o'zbek adabiyotidagi o'rni va badiiy ahamiyati 2016-yilda yaratilgan adabiy asarlar misolida tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xalq og'zaki ijodi namunalarining zamonaviy adabiyotda qanday badiiy talqin etilgani, milliy qadriyatlar, an'analar va folklor motivlarining asarlar mazmunini boyitishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, folklor elementlarining yozuvchilar tomonidan qo'llanish xususiyatlari hamda ularning badiiy-estetik vazifalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari zamonaviy o'zbek adabiyotida folklorning milliy o'zlikni saqlash va badiiy tafakkurni rivojlantirishdagi muhim ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar. O'zbek folklori, zamonaviy o'zbek adabiyoti, xalq og'zaki ijodi, folklor motivlari, milliy qadriyatlar, badiiy talqin, folklor an'analari, badiiy-estetik vazifa, 2016-yil adabiyoti, adabiy jarayon.

Kirish qism. O'zbek xalqining ko'p asrlik ma'naviy merosi tarkibida folklor alohida o'rin tutadi. Xalq og'zaki ijodi namunalari millatning tarixiy xotirasi, dunyoqarashi, urf-odatlar va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan bebaho manba hisoblanadi. Ertaklar, dostonlar, afsona va rivoyatlar, maqol va matallar, topishmoqlar hamda xalq qo'shiqlari avloddan avlodga o'tib, xalqning estetik qarashlari va hayotiy tajribasini saqlab kelmoqda. Shu sababli folklor nafaqat mustaqil badiiy hodisa, balki zamonaviy adabiyot rivojiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omillardan biri sifatida ham e'tirof etiladi. Bugungi kunda zamonaviy o'zbek adabiyotida folklor an'analari murojaat qilish, xalq og'zaki ijodi motivlari va obrazlaridan samarali foydalanish tobora kengayib bormoqda. Yozuvchilar folklor unsurlarini zamonaviy badiiy tafakkur bilan uyg'unlashtirish orqali asarlarning g'oyaviy mazmunini boyitishga, milliy ruhni ifodalashga hamda

kitobxon qalbiga yaqin obrazlar yaratishga intiladilar. Ayniqsa, 2016-yilda yaratilgan ayrim badiiy asarlarda folklor elementlari yangi badiiy talqin kasb etib, zamonaviy adabiy jarayonning muhim tarkibiy qismiga aylanganini kuzatish mumkin.

Mazkur tezisning dolzarbligi shundaki, unda o'zbek folklorining zamonaviy adabiyotdagi o'rni va ahamiyati 2016-yil adabiyoti misolida yoritiladi. Folklor motivlarining badiiy asarlar mazmunini boyitishdagi vazifasi, milliy qadriyatlarni ifodalashdagi o'rni hamda yozuvchilarning ijodiy yondashuvi tahlil qilinadi. Bu esa folklor va zamonaviy adabiyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni yanada chuqurroq anglash imkonini beradi. Tadqiqotning maqsadi 2016-yilda yaratilgan zamonaviy o'zbek adabiyoti namunalarida folklor an'analari va motivlarining qo'llanilish xususiyatlarini tahlil qilish hamda ularning badiiy-estetik ahamiyatini yoritishdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirish jarayonida folklor unsurlarining asarlar g'oyasi va badiiy ifoda vositalarini boyitishdagi o'rni ham ko'rib chiqiladi. Shunday qilib, zamonaviy o'zbek adabiyotini folklordan ajratib tasavvur etish qiyin. Folklor xalqning tarixiy va madaniy xotirasini saqlagan holda, bugungi adabiyot rivojiga ham samarali ta'sir ko'rsatmoqda. Uning zamonaviy asarlardagi badiiy talqini milliy adabiyotning taraqqiyoti, estetik imkoniyatlari va ma'naviy qadriyatlarini yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Asosiy qism. Folklorizm adabiyotshunoslikda xalq og'zaki ijodi elementlarini adabiy asarlarda qo'llash jarayonini ifodalaydi. Xalq og'zaki ijodi - bu milliy madaniyatning muhim qismi bo'lib, unda xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari, hayotiy tajribalari va badiiy estetik qarashlari mujassamdir. Zamonaviy adabiyotda folklorizmning roli tobora ortib bormoqda, chunki u xalqning tarixiy va madaniy merosini saqlab qolishga xizmat qiladi hamda ijodiy yangilik kiritish imkonini beradi. Shu sababli zamonaviy o'zbek adabiyotida folklor elementlarini tahlil qilish, ularning asarlarda qanday ishlatilayotganini va qaysi yo'nalishlarda rivojlanayotganini o'rganish dolzarb masalalardan biridir. Folklorizmning zamonaviy O'zbek adabiyotidagi o'rni xalq an'alarini zamonaviy asarlar bilan uyg'unlashtirishda namoyon bo'ladi. Yozuvchilar va

shoirilar xalq og'zaki ijodining turli elementlaridan, jumladan dostonlar, xalq qo'shiqlari, ertaklar, maqollar va topishmoqlardan foydalangan holda yangi asarlar yaratmoqdalar. Bu orqali ular nafaqat o'z asarlarini milliy ruh bilan boyitadi, balki o'quvchilarga milliy madaniyatni yanada chuqurroq tushunishga imkon yaratadi.¹ Folklor motivlari asarlarning mavzusini boyitadi, qahramonlarning obrazlarini yanada jonli va ishonchli qiladi, shuningdek, badiiy asarlar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilishga yordam beradi.² Folklorizm zamonaviy O'zbek adabiyotida turli janrlarda o'z aksini topmoqda. She'riyat, proza va dramaturgiya kabi janrlarda folklor motivlaridan foydalanish adabiy asarlarning uslubiy boyligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, she'riyatda xalq og'zaki ijodi elementlari badiiy ifoda vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda, chunki xalqning poetik obrazlaridan foydalanish orqali milliy ma'naviyatni ifodalash imkoniyati kengaymoqda. Tezisa folklorizmning zamonaviy O'zbek adabiyotidagi o'rni va rivojlanish yo'nalishlari keng tahlil qilinadi. Xalq og'zaki ijodi va zamonaviy adabiyot o'rtasidagi munosabatlar, shuningdek, folklorizmning yangi asarlarda namoyon bo'lishi o'rganiladi. Shuningdek, folklor motivlarining zamonaviy o'zbek asarlarida qayta ishlanishi va talqin etilishi masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Folklorizm adabiyotda xalq og'zaki ijodi elementlarini qo'llash jarayonidir. Bu uslub asarlarga milliylik ruhini kiritish, an'analarni saqlab qolish va xalqning estetik qarashlarini ifodalashda muhim ahamiyatga ega.³

Zamonaviy o'zbek adabiyotiga folklorning ta'siri masalalari to'g'risida M.Qo'chqorova o'zining "Komediyaning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari" nomli maqolasida Abdulla Qahhor asarlariga folklorning ta'siri xususida mulohaza yuritadi. A.Qahhorning "Nurli cho'qqilar" hikoyasidagi egizak qizlar obrazi haqida fikr yuritib, adabiyotshunos quyidagicha munosabat bildiradi: "Bitta salbiy va bitta ijobiy qahramon yaratish uslubi aslida, xalq og'zaki ijodida uchraydigan motivlardan biridir. Masalan, mashhur o'zbek xalq ertagi "Zumrad va Qimmat"da ham xuddi shunday badiiy detallashtirish kuzatiladi. ...Abdulla Qahhor "Nurli

¹ Jalolov, J. "O'zbek xalq og'zaki ijodiyoti." Toshkent: Fan nashriyoti, 2018, 45–67-betlar.

² Bakiyeva, G. "Zamonaviy O'zbek adabiyoti va folklor." Toshkent: Sharq, 2020, 112–128-betlar.

³ Saidaliyev, S. "Folklorizm va milliy madaniyat." O'zbekiston adabiyoti, 2019, 55–70-betlar.

<https://scientific-jl.com/>

cho'qqilar" hikoyasida folklor motivlaridan unumli foydalana bilgan".⁴ O'z navbatida adabiyotshunos L.Sharipova o'zining "XX asrning ikkinchi yarmi o'zbek she'riyati badiiy taraqqiyotida folklor" nomli doktorlik dissertatsiyasi avtoreferatida yozma adabiyotga folklorning ta'siri masalalarini atroflicha o'rganadi.⁵ Folklor janrlari yozma adabiyot namunalarining xalqchilligini ta'minlashga xizmat qildi, natijada, yozma adabiyotni anglash uchun kitobxonning folklorni o'rganishga ehtiyoji orta bordi. Folklorga xos ohang, obraz, badiiy tasvir vositalari, syujet yozma adabiyotning ilk davridan hozirgacha ijodkorlarni ilhomlantira oldi.⁶ Shoir va yozuvchilar ijodida folklordagi an'anaviy "roviylar rivoyat qilishicha..." kabi boshlanishning qo'llanish holati voqeani roviy istaganidek bayon etishiga olib keldi. Shuningdek, folklorga xos yumor yozma adabiyotda yangi janrlar paydo bo'lishiga sabab bo'ldi.

2016-yil o'zbek adabiy jarayonida ham milliy qadriyatlar va folklor an'analarga murojaat qilish davom etdi. Ushbu davrda nashr etilgan adabiy asarlarda xalq maqollari, matallari, afsona va rivoyatlarga ishoralar, xalqona iboralar hamda urf-odatlar badiiy tasvir vositasi sifatida qo'llanildi. Bu esa zamonaviy adabiyotning milliy an'analardan uzilmaganligini, folklor esa yangi badiiy tafakkur bilan uyg'unlashgan holda rivojlanayotganini ko'rsatadi. 2016-yilda nashr etilgan "O'zbek xalq og'zaki ijodi yodgorliklari"ning navbatdagi jildlari ham folklor merosini ilmiy o'rganish va adabiy jarayonda undan foydalanish uchun muhim manba bo'lib xizmat qildi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o'zbek folklori zamonaviy o'zbek adabiyotining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, uning badiiy-estetik imkoniyatlarini boyitishda muhim o'rin tutadi. Xalq og'zaki ijodi namunalari asosida shakllangan obrazlar, folklor motivlari va milliy an'alar zamonaviy adabiy asarlarda yangi mazmun va badiiy talqin kasb etmoqda. Bu esa yozuvchilarga milliy ruhni

⁴ Qo'chqorova M. Komediyaning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari//XX asr O'zbek adabiyoti masalalari//O'zbekiston Respublikasi Davlat mukofoti sohibi, O'zbekiston Respublikasi fan arbobi, filologiya fanlari doktori, professor N.F. Karimov tavalludining 80 yilligiga bag'ishlangan ilmiy maqolalar to'plami. –T.: "Fan". 2012. –B.195

⁵ Xajiyeva D. Erkin Vohidovning "Donishqishloq latifalari" turkum she'rlarida latifalardan foydalanish mahorati. Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi. 2021.No10. B. 420-423.

⁶ Xajiyeva D. Erkin Vohidov she'riyatida xalq maqollarining qo'llanilishi xususida ba'zi mulohazalar. Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi. 2022.No1, B. 258-261

ifodalash, xalqning ma'naviy merosini asrash hamda kitobxon ongida milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini mustahkamlash imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy o'zbek adabiyotida folklor an'alaridan foydalanish adabiy asarlarning g'oyaviy mazmuni va badiiy ta'sirchanligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Xususan, 2016-yil adabiy jarayoni misolida ham folklor elementlarining zamonaviy badiiy tafakkur bilan uyg'unlashgan holda qo'llanilishi kuzatiladi. Bu esa o'zbek folklorining bugungi adabiy jarayondagi ahamiyati saqlanib qolayotganini va uning kelgusida ham milliy adabiyot rivojida muhim manba bo'lib xizmat qilishini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bakiyeva, G. *Zamonaviy O'zbek adabiyoti va folklor*. Sharq, 2020.
2. Jalolov, J. *O'zbek xalq og'zaki ijodiyoti*. Fan, 2018.
3. Qo'chqorova, M. "Komediyaning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari." *XX asr O'zbek adabiyoti masalalari*. O'zbekiston Respublikasi Davlat mukofoti sohibi, O'zbekiston Respublikasi fan arbobi, filologiya fanlari doktori, professor N. F. Karimov tavalludining 80 yilligiga bag'ishlangan ilmiy maqolalar to'plami, Fan, 2012, p. 195.
4. Saidaliyev, S. "Folklorizm va milliy madaniyat." *O'zbekiston adabiyoti*, 2019, pp. 55–70.
5. Xajiyeva, D. "Erkin Vohidovning 'Donishqishloq latifalari' turkum she'rlarida latifalardan foydalanish mahorati." *Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi*, no. 10, 2021, pp. 420–423.
6. Xajiyeva, D. "Erkin Vohidov she'riyatida xalq maqollarining qo'llanilishi xususida ba'zi mulohazalar." *Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi*, no. 1, 2022, pp. 258–261.